«بوزانتيون»
ارمنيجه يومیوسیاسی غزته . صاحب امتياز ومدير مسؤل
بوزانت كچيان
مطبعه‌سی باب عالی جاده‌سنده ۳۸ نمره

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ. Տարեկան 7 մէճ. վեցամսեայ 3 1/2, եռամսեայ 2։ —Արտասահման 40 ֆր. վեցամսեայ 20, եռամսեայ 10։ Թղթատարի յաւելեալ վճարով, բաց ի Բոսֆոր և Գալաթիա։

ԲԻԶԱՆԴԻՈՆ

ՔԱՆ ՓԱՐԱ · ՀԱՅԱԹԵՐԹ ԱՄԵՆՕՐԵԱՅ · ՔԱՆ ՓԱՐԱ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ
ԹԻՒԶԱՆՊ ԿԻԶԵԱՆ
Ի դիմաց թերթին կ'առարգրէ մի միայն
ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆՆ
Առ որ կ'ուղղուին ամէն գրութիւնք

PUZANTION
Journal Arménien Quotidien,
Politique, Financier et Littéraire
Directeur-Propriétaire
PUZANT KÉTCHIAN
Bab Aali Djaddéssi, No. 38.
CONSTANTINOPLE

Ա · ՏԱՐԻ Թիւ 230 | Կ. ՊՕԼԻՍ, ՈՒՐԲԱԹ, 1897 ՕԳՈՍՏՈՍ 1/13 | 15 ՐԷՊԻ ԻՒԼ ԷՎՎԷԼ 1315 · | 1 ԱՂԸՍԹՈՍ 1313 | Ա · ՏԱՐԻ Թիւ 230

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

ԹՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ Կ'ԴԱՌՆԱՅ

Շաբթուս համար կարեւորագոյն դէպքը պիտի ըլլար Հայաստեանեան Դաշնագրին ստորագրումը։ Թէեւ այս իրողութիւն մի քանի օր եւս ետ մնացած ըլլայ, ո՛չ ոք միաքէն կ'անցընէ թէ Դեսպանախորհուրդը կըրնայ ձախողիլ ասկէ ետքը։ Հետեւապէս, կարեւորութեան կարգաւ, առաջնութիւնը կ'մնայ Վիրհելմ Կայսեր այցելութեան ի Ռուսիա։ Մասնաւոր առիթ մը չկար Գերմանի կայսեր տեսակցութեան Զարին հետ։ Բայց որովհետեւ Մ. Ֆելիքս Ֆօռ փոխագարձ այցելութեան պիտի երթար ի Ռուսիա, և ամենուստ կը գուշակուի թէ այս դէպք Քրօնչտատի և Թուլոնի ֆրանքեւռուս եղբայրացման մէկ նոր կրկնութիւնը պիտի ըլլայ, գերման կայսրն այն իրողութեան նշանակութիւնը կանխաւ զեղչելու ճարտար փորձ մ'ըրաւ։ Ռուսիոյ Արքունիքին մէջ թէ Ֆրանսա իր կուսակիցներն ունի, թէ Գերմանիա Ալէքսանդր Բ. գերմանասէր էր։ Ալէքսանդր Գ. ֆրանսասէր եղաւ։ Ասոր այրին, արդի Մայր-կայսրուհին, այնքան ֆրանսասէր ճանչուած է որ կանխաւ ըսուեցաւ թէ ներկայ պիտի չըլլայ Վիրհելմ կայսեր ընդունելութեան, թէեւ պիտի գայ մասնակցիլ Մ. Ֆելիքս Ֆօռի այցելութեան հանդիսութիւններուն։ Իսկ Նիքոլա Բ. ինչ գաղափարի կ'ծառայէ։ Եթէ հաւատ ընծայենք Գերմանաց Թայլ ին, Ռէօնիէ Զաբրօնի խօսքին, երիտասարդ Զարը կ'ախտատի նեծարն հաւասար բռնել երկուց կուսակցութեանց միջեւ։ —

«Անցեալ տարի Զարը ճերմակ թըղթի մը կ'նմանէր արտաքին աշխարհի համար, և ո՛չ ոք գիտէր թէ իր գաղափարք մոյ ազդեցութիւնն, իր չորքը գտնուող ուրիշ գաղիացիներու ազդեցութեան հետ միասնալով, զինք արգելք դուրս պիտի չհանէ՞ը չափաւոր և հաշտարար քաղաքականութեան շաւղէն, և մինէ զինք պիտի չենթարկէ՞ը Ֆրանսայի հեռանկատ յատակագծերուն։ Բոլոր Եւրոպիոյ համար բարեբախտաբար, այս երկիւղ չատուգուեցաւ, և Նիքոլա Բ. Զարը խնամով զգուշացաւ ֆրանքեւռուս եղբայրացման հակագերման որոշ գոյն մը տալէ։ Վերջերս Ռուսիա առաջնորդուեցաւ այս իմաստուն քաղաքականութեամբ—Իտալիոյ, Ֆրանսայէ և Գերմանիոյ համաձայնութեան մը կարելի ի՛ըլլայ նախ եւ առաջ իրենց հակառակութեամբ Անգլիոյ դէմ։ Երբէք ալ համաձայն են Անգլիոյ քաղաքականութեան հակառակելու մասին։»

Գերմանք միշտ կ'յիշեցնեն թէ Ռուսիա որչափ ալ դաշնակցի Ֆրանսայի հետ, պիտի չօգնէ Ֆրանսայի Գերմանիոյէն եան առնելու Ալզասլոռէնը. Բայց ուրիշ խնդրի համար Ֆրանսա պէտք չունի Ռուսիոյ։ Մինչեւ ցարդ Ռուսիա ցոյց տուաւ թէ ֆրանքեւռուս դաշնակցութիւնը Գերմանիոյ դէմ ուղղուած բան մը չէ։ Այս դաշնակցութիւն ցարդ Ռուսիոյ չհները միայն պաշտպանեց։ Շնորհիւ Ֆրանսայի նորատաց բարեկամութեան, Ռուսիա իր հանրային պարտուց տոկոսները զեղչեց և իր երկրին տնտեսական զարգացման համար նոր փոխառութիւններ կնքեց, քանի մը միլիառ ֆր. փոխառնելով Ֆրանսացի Ժողովրդէն։ Արեւելեան գործերու մէջ ալ Ֆրանսա, իր վաղուի քաղաքականութիւնը թողլով, հետեւակ եղաւ Ռուսիոյ քաղաքականութեան։ Նայինք վերջապէս թէ ինչ կ'ընէ Ռուսիա պիտի սատարէ Ֆրանսայի։—Ալէքսանդր գործերու մէջ, ըսուեցաւ, բայց այն գործեր ուր որ ճն հոն կը մնան, և այս տաքկրուն մանաւանդ, ոչ ոք իր տեղէն կ'ուղղ չարժիլ։

Առ այժմ Ֆրանսացիք կ'աչխատին իրենց Նախագահին այցելութեան անսովոր փայլ մը տալու։ Թէև Գերմանիոյ մէջ կառավարական լրագիրք կ'հաւատան թէ կայսեր Ռուսիա այցելութիւնը քաղաքական մեծ նշանակութիւն ունի, բայց գերման ժողովուրդն այնքան չի հետաքրքրիր։ Զարն և Վիրհելմ կայսրն իրարու լենդակից եղան՝ «աչխարհի խաղաղութիւնը պահպանելու յանդղնութեան համար»,—ինչ որպայմանագրական ընկալեալ բացատրութիւն մ'է։ Իսկ գաղղիացի ժողովուրդը չատ աւելի բաներ ունի զրուցելու ռուս ժողովրդին ու ցերեկութեան, և Մ. Ֆելիքսֆօռի այցը թէ պետական թէ ժողովրդական հանգամանք պիտի ունենայ։ Ի մէջ այլոց, Ֆրանսական 50 մեծ չոգենաւեր վարձուեր են, ամէն մին տասնեակ 500 ֆրանսացի և ֆրանսուհի վոխադրելու համար ի Քրոնչտատ, իրենց նախագահին Զարին կողմէ ընդունելութեան հանդիսատես ըլլալու։ Առաջինն ըլլալով Օգս. 3/15ին Քրոնչտատ պիտի հասնի Ղալաթիոյ քարափին առջեւ անցնել տարի տեսնուած Նորդ Տատ Սալե-ֆրանսական հսկայ չոգենաւն, որ 600 ճամբորդ կ'առնու այս զբօսական և հայրենասիրական պատեհութեամբ։ Ի Քեռերսպուրգ յանձնաժողով մը կարգուեցաւ գաղղիացի եռանդնաբորբ հիւրերուն այս արշաւանքին գոհացում տալու համար։

* * *

Պուլկարիոյ իշխանին կ. Պոլիս այցելութիւնն առիթ կ'ընծայէ երկու խօսք ըսելու Պուլկարիոյ յառաջդիմութեան վրայ։ Մալիմամթ անցեալներն արդար դիտողութիւն մ'ըրած էր այս մասին, յիշելով որ Պուլկարիա, իր գործնական աղկմութեամբ, կարճ միջոցի մէջ շատ աւելի առաջ գացած է քան ծնունատան, իր գասական երաշնիքով և հոժարական բանասեղծութիւնով։— Թուրք ծնունատանի ամուլ և սահմանափակ հողն այնքան ընդարձակ ասպարէզ չընծայէ տնտեսական զարգացման քան Պալքանաց երկու կողմն լայնածաւալ և բարեբեր հողերը, զորս թէ Դանուբ և թէ Սեւ ծով կ'ոռոգեն։ Բայց ինչ որ ըլլան ֆիզիքական տարբերութիւնք երկուց երկրաց, սա ստոյգ է թէ Պուլկարք շատ բանատուր գտնուեցան։ իրենց տոկուն աչխատասիրութեան, ուսումնասիրութեան, խնայողութեան, համառութեան, ընտանեսիրութեան և օրինապահութեան ձիրքերը, զորս այնքան գեղեցիկ նկարագրեց մեր վաղեմի աչխատակից Եղեռնդ, Պուլկարիան հարաւային Եւրոպիոյ էն բարգաւաճ երկիրներէն մին դարձուցին, և առիթ մեծ զարգացումն նոյնպէս յոյս կ'ներչնչեն։ Պուլկար կառավարութիւնն իր կազմութեան օրէն ի վեր իր մտածման առաջին առարկան ըրաւ երկիրն օժտել երկաթուղիներով, կառուղիներով, նաւահանգիստներով, և երկրագործութեան ու արհեստագործութեան նորանոր միջոցներ ստեղծել՝ քալ առ հետապէտ վարպետները բերելով, (մինչեւ իսկ Ազգ. Պոլսոյ հայ հասարակութենէն փոխ առնելով գործագործարանների հիմնելով, երկրագործական Դրամատուն բանալով որ իրաւէս գրամփոխ կատայ ժողովրդին՝ շատ աժան տոկոսով։ Օրէնքներն հետզհետէ կ'կրեն կատարեալ բարեփոխութիւններ յօդուտ երկրագործ և արհեստաւոր դասակարգին։ Վերջապէս, չարունակ մտածող միտք մը կայ ժողովրդին գրական բարօրութեան համար։ Լոկ օդով չեն անանիր Պուլկարք։ եթէ մի կողմէ անհատապէս հարստանալու հետամուտ են, միւս կողմէ երկիրնին չենցնել փառք և պարծանք կ'համարին։ Հին աւանները կ'անհետին՝ նոր քաղաքներու վերածուելով, և տարուէ տարի ստուեր կ'ածեն նոր քարաչէն կանոնաւոր թաղերը հին փայտաչէն թաղերուն։ Հարաւային եւրոպիոյ խոռվակալ վիճակը ժամանակէ մ'ի վեր դանդաղեցուցած կրնայ ըլլալ Պուլկարիոյ զարգացումը, բայց մօտալուտ վերջնական խաղաղութեան հաստատումը նոր զարկ պիտի տայ իշխանապետութեան յառաջդիմութեան։ Մալիմամթ իրաւունք ունէր զՊուլկարիա Ցանուտանէն աւելի բարեբաստիկ նկատելու, և այս նախանձելի վիճակը վերադրելու պուլկար վարչութեան խաստուն, գործնական մտքի տէր քաղաքագէտներէ բաղկացած ըլլալուն։ Սգանպուլովիսպանութիւնն ետքը կ'կարծուէր թէ այս պետութիւն ալ մարզ պիտի չունենար ինքզինք կառավարելու։ Այդ ամերիկեան արդիւնաշատ կրթարանին փայլուն ընթացաւարտ Մ. Սդոյլով հակառակ ամէն նախանձութեանց և ամէն դժուարութեանց՝ բախտ ունեցաւ իր երկիրը մեծ տագնապներու մէջէն անվտանգ անցընելու։ Ռուսիոյ հետ խոռվիլ չարաբերութեանց բարւոքումն և մի կողմէ գերիչխան վեհապետին բարեացակամութիւնը, միւս կողմէ կրօնակից և ցեղակից մեծ ազգին համակրութիւնը նոր այժ եղան իշխանապետութեան համար, որ Սդանպուլովի օրով ինքն իր մէջ ամփոփուած, զուրկ էր այս արտաքին ամենակարեւոր նեցուկներէ։ Մինչ Ցանուտանի զբօքերն երկրին համար աղետալի պայքար մը մղելու կ'առաջնորդուէին, Պուլկարիա իր կենսական ոյժերն անվխար կ'պահէր իր ներկայ և ապագայ բարօրութեան գործածելու, և փորձ դիւանագէտներու և ներհուն աչխարհավարներու գալոցի մը չափ ճարտարութեամբ, Սոֆիայի դահլիճը կը վարէր պուլկար ազգին ճակատագիրը։ Այս բազմատեսակ յաջողութեանց շնորհիւ, զարմանալի չէ որ իրենց իշխանն ալ գերիչխան Տէրութեան ոստանին մէջ իրեն արժանավայել մեծարանքով ընդունուեցաւ, և անշուշտ շատ լաւ ևս յուսալից տպաւորութեան ներքեւ մեկնեցաւ։

ԲԱՆԻ ՄԸ ՀԻՆ ԳԻՒՂՑ՝ ՅԻ ՉԵՒԱԳՐԵՐ

Բ.

«ՍՈՎՈՐՈՒԹԻՒՆՔ ՈՒՐՑԱՑՒՈՑ»

Այս ձեռագիրն հեղինակութիւն է Պոլսեցի Հաճի կոչեցեալ Գրիգոր վարդապետի, գրուած յետ-Գուլէ՝ Ս. Փրկչի մէջ, 1840ին։ Ս. Հայրն յառաջաբան մը մէջ որուն «Անցք» անունը կ'ներկէ, կ'պատմէ թէ երբ Պոլիս եկած էր այցի, Ստեփաննոս Պատրիարքն Ուրֆայի Առաջնորդ կ'կարգէ զինքը. սա, առանց առարկութեան, ընդվզումի՝ որ մեր կուսակրօնին յատկանիշն է՝ կ'հնազանդի։ Բազմաթիւ փորձանքներէ յետոյ, զորս զանց կ'ընէ պատմել, կ'հասնի Ուրֆա։ Սակայն չմոռնար ըսել թէ Ւրֆայի մէջ (Պերոեթի մօտ) տեսակցեր է Դարբիէլ Պատրիարքին հետ որ աքսորուած էր իբր թէ Ս. Աթոռի պարտուց համար։

ԲՈՂԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ.— Ծնողաց.— Երբ տղայ մը ծնի, տանտիրոջ ազգականներն ու մտերիմները տղան գըրկելու կ'երթան. այս արարողութիւնը կ'կոչուի պաթօթ։ Խանձարուրէն որբան դնելու գործողութիւնն ալ կ'կատարուի մեծաշուք՝ քահանայից կողմէ շարականներով և երգերով, ի ներկայութեան բազմաթիւ հրաւիրելոց։

Հաջտանիք.— Երբ հարսնիքի քէսկպիչէն կատարեն, ի դիմաց փեսային 100 դ. կուտան հարսնացուին եղբօր. իսկ աղջկան ասեղնագործ չապիկ մը կ'նուիրէ. այս չապիկն, մարաց չապիկներուն պէս երկարաթեւ, չարաչար աչխատութեամբ ի լոյս կ'բերուի. թէեւ նիքի ալ երկրէ աւելու չափ խոնարհ են, բարի են։ կ'ներեն, ամբողջ 7 օր ուր ա՛լ վերջ կ'գտնէ հանդէսը, լէ՛, լէ՛ առչտուքով և անճոռնի թմբկահարութեամբ կ'գոհացնեն իրենց երգելու փափաքը։ կ'ներեն, էրիկ մարդերուն չափ, եւ երբեմն չատ աւելի կ'սիրեն ոգելից ըմպելիքը. մանաւանդ հարսնիքի մէջ կոպտաբար եւ անամօթօրէն կ'խմեն. կ'խմեն մինչեւ անբանացում և յետոյ բաղնիք կ'երթան։ Նշանաւոր օրեր, փեսացուին տունէն կ'տանին աղջկան տունը, պղնձի մեծամեծ սեղաններով, հագուստներ՝ վրանին զարդարուած, չակներ՝ պէս ըսի, սեղանն ա՛յնքան [illegible] է որ դուռէն չի սղմիր և [illegible] տանիքէ իջեցնել։ Ուրբաթ օրը Մոլան զԱստուած կ'գովաբանեն հարկները տաճարին բոլորտիքը չըրչան կ'ընեն աղաղակելով «Ով ա՜ոբ Սէյլ», ըրան աղջիկնոս քեպրը ըսաց, նշանածն ալ՝ կ'ընայ։ Աղջիկ նըշանեալու մարմնոյն այնքան սատիկ է որ չեն բաւականացած պէրկէթբընճով ու հնարած են նոր դրութիւն մը, այն է հարսին թեբինը։ կ'ներկը, նման Ամերիկայի հնդիկներուն, իրենց քիթերէն ազուցուած օղը ունին մեծ, այնքան մեծ որ կերակուրն ադոր մէջէն կ'անցունեն։ Մինչ ալ, տախտակի վրայ ծեծելով, հոմ հոմ կ'լուտեն, որ չատ բարեհամ է եղեր։ Ամուրի երիտասարդներն ալ ականջներնուն կախուած օղեր ունին. ինչո՞ւ չէ, քանի որ իգական սեռը գարշապարին վրայ ևս ունի հատուածկ օղեր, որպէս զի յայտնի ըլլայ թէ «կին ընծանայ»։ Վարդավառին ամենքն ալ աւազան կ'մտնեն, ուր աքանչելապէս բազմած օղիի չիլեր անդադար կ'ելեցուին ու կ'պարպուին. Ջուրին մէջը չորքանկաձեւ կ'նստին։ Վա՛յ անոր որ այդ պահուն ոտկից անցնելու դժբախտութիւնն ունենայ է. կա՛մ պէտք է ջուրը մտնել զգեստով և կա՛մ տուգանք տալ ոչխար մը, ազատելու անոնց խօլ բռնութենէն։ Քահանայից վրայ ալ քանի մը տեղեկութիւններ տալով վերջացնեմ գրութիւնս։ Իրենց գլխանոցին վրայ քահանայք փաթթոց ունին։ Ամէն չարաթ, մեծամեծաց տուներն երթալով, հանգստեան չարական կ'կարդան, ու մէյմէկ գահկան առնելով կ'մեկնին։ Այս ձեռագրին հեղինակին օրով, Ուրֆա ունէր 10 քահանայ, որք կատ կ'գործեն, սոսկալի կերպով ոտէտ են. խրճձոյքներու մէջ հանի կ'կանչեն, ուստի անպատճ են յաչս ժողովրդին։ Նենգաւոր ալ են եւ «զպաչս ի գաղտստ արծաթոյ կարկառելք»։ Ամէն օր անխափան պատարագ կ'մատուցանեն եւ օրն երեք անգամ գանձանակ կ'պատցնեն. ժողովուրդը մերկացնելու հնարին լաւ տեղեակ են. իրարու գանձանակէ ստակ կ'խորեն եւ նոյն իսկ սոսկա՜եմ, իրարու փիլոններուն կտաւը քակելով կ'գողնան։ Անոնցմէ մէկը, Տ. Ղազար զոր հանած են կախարանն, հրաշակաւոր էր գողութեան կողմէ։ Ուրֆայի օձն առողջարար, ջուրն եւս բարեհամ է։ Ցայգմ կ'գանուի Եփրեմի աքանչելի չիրմը, Ալէքսանդր, այդ կամաւոր աղքատին ճգնութեան վայրը, Փրկչին դաստատին գուբը, Ադգէի դամբարանը, քանի մը սուրբերու չիլիմները, նոյնպէս Արքահամի ձկնալից աւազանը զոր իր ողբերուն մէջ Շնորհալին պատմել, կ'հաստի Ուրֆա։ Սակայն չմոռնար ըսել թէ Ւրֆայի մէջ (Պերոեթի մօտ) տեսակցեր է Դարբիէլ Պատրիարքին հետ որ աքսորուած էր իբր թէ Ս. Աթոռի պարտուց համար։

ԲՈՂԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ.— Ծնողաց.— Երբ տղայ մը ծնի, տանտիրոջ ազգականներն ու մտերիմները տղան գըրկելու կ'երթան. այս արարողութիւնը կ'կոչուի պաթօթ։ Խանձարուրէն որբան դնելու գործողութիւնն ալ կ'կատարուի մեծաշուք՝ քահանայից կողմէ շարականներով և երգերով, ի ներկայութեան բազմաթիւ հրաւիրելոց։

Հաջտանիք.— Երբ հարսնիքի քէսկպիչէն կատարեն, ի դիմաց փեսային 100 դ. կուտան հարսնացուին եղբօր. իսկ աղջկան ասեղնագործ չապիկ մը կ'նուիրէ. այս չապիկն, մարաց չապիկներուն պէս երկարաթեւ, չարաչար աչխատութեամբ ի լոյս կ'բերուի. թէեւ նիքի ալ երկրէ աւելու չափ խոնարհ են, բարի են։ կ'ներեն, ամբողջ 7 օր ուր ա՛լ վերջ կ'գտնէ հանդէսը, լէ՛, լէ՛ առչտուքով և անճոռնի թմբկահարութեամբ կ'գոհացնեն իրենց երգելու փափաքը։ կ'ներեն, էրիկ մարդերուն չափ, եւ երբեմն չատ աւելի կ'սիրեն ոգելից ըմպելիքը. մանաւանդ հարսնիքի մէջ կոպտաբար եւ անամօթօրէն կ'խմեն. կ'խմեն մինչեւ անբանացում և յետոյ բաղնիք կ'երթան։ Նշանաւոր օրեր, փեսացուին տունէն կ'տանին աղջկան տունը, պղնձի մեծամեծ սեղաններով, հագուստներ՝ վրանին զարդարուած, չակներ՝ պէս ըսի, սեղանն ա՛յնքան [illegible] է որ դուռէն չի սղմիր և [illegible] տանիքէ իջեցնել։ Ուրբաթ օրը Մոլան զԱստուած կ'գովաբանեն հարկները տաճարին բոլորտիքը չըրչան կ'ընեն աղաղակելով «Ով ա՜ոբ Սէյլ», ըրան աղջիկնոս քեպրը ըսաց, նշանածն ալ՝ կ'ընայ։ Աղջիկ նըշանեալու մարմնոյն այնքան սատիկ է որ չեն բաւականացած պէրկէթբընճով ու հնարած են նոր դրութիւն մը, այն է հարսին թեբինը։ կ'ներկը, նման Ամերիկայի հնդիկներուն, իրենց քիթերէն ազուցուած օղեր ունին մեծ, այնքան մեծ որ կերակուրն ադոր մէջէն կ'անցունեն։ Մինչ ալ, տախտակի վրայ ծեծելով, հոմ հոմ կ'լուտեն, որ չատ բարեհամ է եղեր։ Ամուրի երիտասարդներն ալ ականջներնուն կախուած օղեր ունին. ինչո՞ւ չէ, քանի որ իգական սեռը գարշապարին վրայ ևս ունի հատուածկ օղեր, որպէս զի յայտնի ըլլայ թէ «կին ընծանայ»։ Վարդավառին ամենքն ալ աւազան կ'մտնեն, ուր աքանչելապէս բազմած օղիի չիլեր անդադար կ'ելեցուին ու կ'պարպուին. Ջուրին մէջը չորքանկաձեւ կ'նստին։ Վա՛յ անոր որ այդ պահուն ոտկից անցնելու դժբախտութիւնն ունենայ է. կա՛մ պէտք է ջուրը մտնել զգեստով և կա՛մ տուգանք տալ ոչխար մը, ազատելու անոնց խօլ բռնութենէն։ Քահանայից վրայ ալ քանի մը տեղեկութիւններ տալով վերջացնեմ գրութիւնս։ Իրենց գլխանոցին վրայ քահանայք փաթթոց ունին։ Ամէն չարաթ, մեծամեծաց տուներն երթալով, հանգստեան չարական կ'կարդան, ու մէյմէկ գահկան առնելով կ'մեկնին։ Այս ձեռագրին հեղինակին օրով, Ուրֆա ունէր 10 քահանայ, որք կատ կ'գործեն, սոսկալի կերպով ոտէտ են. խրճձոյքներու մէջ հանի կ'կանչեն, ուստի անպատճ են յաչս ժողովրդին։ Նենգաւոր ալ են եւ «զպաչս ի գաղտստ արծաթոյ կարկառելք»։ Ամէն օր անխափան պատարագ կ'մատուցանեն եւ օրն երեք անգամ գանձանակ կ'պատցնեն. ժողովուրդը մերկացնելու հնարին լաւ տեղեակ են. իրարու գանձանակէ ստակ կ'խորեն եւ նոյն իսկ սոսկա՜եմ, իրարու փիլոններուն կտաւը քակելով կ'գողնան։ Անոնցմէ մէկը, Տ. Ղազար զոր հանած են կախարանն, հրաշակաւոր էր գողութեան կողմէ։ Ուրֆայի օձն առողջարար, ջուրն եւս բարեհամ է։ Ցայգմ կ'գանուի Եփրեմի աքանչելի չիրմը, Ալէքսանդր, այդ կամաւոր աղքատին ճգնութեան վայրը, Փրկչին դաստատին գուբը, Ադգէի դամբարանը, քանի մը սուրբերու չիլիմները, նոյնպէս Արքահամի ձկնալից աւազանը զոր իր ողբերուն մէջ Շնորհալին

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՕՐԷՆՔԻՆ ԷՋ ՄԸ

Ա.

Պոթէրտոպի թոռգիպէք.— Ինձի մը ըսեցէք.— Տոգիպէն ինչ հիմքով վրայ կ'որոշէ.— Դավանաբանութիւնները պոթէրտոպիական թոռգիպէն ի՞նչպես կ'ազահոդէ։ — Աչխարհական և էքսկան պոպահոդոքնէ.

Հին աուեն եթէ երկու պետութիւններ պատերազմէին, յաղթողն յաղթուողին երկրին մէկ մասին տիրելով կ'բաւականանար. սակայն այսօր, յաղթողն յաղթուղէն, պատերազմական տուգանք անունով, մեծկակ գումարներ ալ կ'առնէ։ Պատերազմական տուգանք առնելու սովորութիւնը՝ Նաբոլէոնի ժամանակէն կ'սկսի. Նաբոլէոն եւ իր զօրավարները մեծ գումարներ պատերազմներուն մէջ յաղթող Քրիստիանային, յաղթուողին ամէն բան ընդունել տալու կարող էին. սկսան պատերազմական տուգանք անունով գումարներ առնել, եւ առաջին անգամ 1795ին կնքուած դաշնագրութեամբ Հոլանտա՝ 310, 1796ին Պապը՝ 15 և 1797 եւ 1801ին Բորթուգալ՝ 45 եւ 1808ին Բրուսիա 120 միլիոն ֆրանք ֆրանսայի պատերազմական տուգանք վճարեցին. և Ֆրանսա քիչ ժամանակի մէջ մեծկակ գումարներ ձեռք ձգեց. սակայն Ֆրանսայի կորցած այս գումարները ձեռք չընծային, որովհետեւ երբ 1815ին միացեալ կառավարութեանց բանակը Նաբոլէոնի յաղթելով Բարիզ մտաւ, 5 տարիէն վճարուելու պայմանաւ Ֆրանսայէ 700 միլիոն ֆր. տուգանք տացաւ։ Նաբոլէոնի այս ընթացքին հետզհետէ միւս կառավարութիւններն ալ հետեւեցան, եւ պատերազմի տուգանքի սովորութիւնն ընդհանրացաւ։ 1856ին երբ Ռուսիա, Թրիմոյ պատերազմին մէջ յաղթուելով, օսմ. կառավարութեան և վեց մեծ պետութեանց միջև Բարիզու դաչնագրութիւնը կնքուեցաւ, Ռուսիայէ պատերազմական տուգանք անունով, բան մը չառնուեցաւ. այն աուեն կարծուեցաւ թէ այդ սովորութիւնը վերջ գտած է. սակայն բոլոր այսպէս կարծողները մեծապէս խաբուեցան, որովհետեւ այդ թուականէն վերջը տեղի ունեցած բոլոր պատերազմներուն մէջ այդ անունով գումարներ առնուեցան։ Այս պատերազմի տուգանաց չարքին մէջ, ամէնէն պատկառելի գումարը, 1871ին Գերմանիոյ՝ Ֆրանսայէ՝ առած տուգանքն է, Գերմանիա, Ալզաս Լօրէնի տիրելէն վերջ, (որոնց՝ երկրին ընդհանուր պարքէն ինկած բաժինն ալ չընդունեց). 100ին 5 տոկոսով, երկու տարուան մէջ վճարուելու պայմանաւ 5 միլիառ ֆր. ըստացաւ, եւ գերմանական զինուորներն որ մինչեւ այդ տուգանքին հատուցումը ֆրանսայի սահմանէն դուրս պիտի չելլէին, այնչափ աուեն որ հոն ձեացին, անոնց ուտեստի ծախքը ֆրանսացիք հոգացին, և ամէնէն զարմանալին, երբ ֆրանսացիք այս տուգանքը նոյնիսկ պայմանաժամէն առաջ վճարեցին, Պիզմարք զղջաց այսչափ քիչ (°*) ուզած ըլլալուն համար։

Պատերազմական տուգանքին գումարն որոշելու համար, նախ պատերազմին համար եղած ծախքն և յետոյ պատերազմին պատճառած նիւթական վնասներն ի նկատի կ'առնուին։ Ասոնցմէ թէեւ առաջինը կարելի է քիչ չատ որոշել, բայց երկրորդը գրեթէ անկարելի է, և արդէն այս երկրորդն է որ ամէն աուեն յաղթականին, իր յաղթութիւնն ըստ կարի գործածելու ընդարձակ միջոց մը կ'ընծայէ։

Կարեւոր խնդիր մը՝ առհասարակ դաշնագրութեանց գործադրութիւնն և ի մասնաւորի պատերազմական տուգանքի հատուցումն ապահովելու խնդիրն է։ Միջազգային օրէնքն այս մասին երկու տեսակ ապահովութիւն կ'ցուցնէ, մին՝ անձնական և միւսն՝ իրական։ Անձնական ապահովութիւնն՝ երբորդ կառավարութեան մը, կամ մասնաւոր գրամատէրերու երաշխաւորութեամբ կ'ըլլայ։ Իրականը՝ պատանդ տալով (որ միշտ իշխանաւորներ կ'ըլլային) կամ տուգանքին չափ արժէք առնեցող իրեր կամ արժէթղթեր գրաւի դնելով, եւ վերջապէս յաղթող կառավարութիւնը՝ մինչեւ տուգանքին հատուցումը, տիրած տեղերն իր ձեռքը պահելով տեղի կ'ունենայ։ Մինչեւ 1748 էքս Լա Շաբէլի դաշնագրութիւնն, ուրկէ ապահովութեան կերպ մ'ալ երդումն էր. այն աուեն դաշնագրութիւն մը ստորագրող կառավարութիւններն երդում կ'ընէին՝ անոր տրամադրութիւնն յարգելու. սակայն ստորագրութեանը տակ գտնուած խոստումը չպահող կառավարութեան մը համար, ապահովապէս երդումն ալ կարեւորութիւն չի կրնար ունենալ, մանաւանդ որ այն աուեն պապը չատ անգամներ, իր չահերն ապահովելու համար, դաշնագրութիւնը կնքող պետութեանց միոյն՝ երդումը չնչելու արտօնութիւնը կուտար. ահա այսպէս հաստատուեցաւ որ երդումն արժէք չունի, որով այդ թուականէն ի վեր քաղաքակիրթ ազգերն երդումի, ինչպէս նաև պատանդի սովորութիւնը, չնչեցին. իրաւ է որ պատանդն ալ տեսակ մը գրաւ է, սակայն ամէն երկրի օրէնք անձերուն գրաւ տրուիլը կ'արգիլէ։

Կարգ մը օրէնագէտներ գինուրական գրաւման դէմ ալ առարկութիւն կ'ընեն, ըսելով թէ քանի որ անձերն՝ իբր ապահովութիւն կարելի չէ ցոյց տալ, և քանի որ գրաւեալ հողերուն մէջ մարդիկներ ալ կ'գտնուին, այս տեսակ գրաւում մը անուղղակի կերպով, տեսակ մը պատանդ առնել կ'նշանակէ, ինչ որ արդարացի չէ։ Սակայն, այսօր, այս սովորութիւնն ամէնէն քաղաքակիրթ պետութիւններն իսկ ի կիր կ'արկանեն, և ամէնէն դրական ապահովութեան կերպն է, որով այս առարկութիւններն անտեղի են։ Վերջին պատերազմին բանակցութեանց մէջ ամէնէն աւելի վիճաբանութեան նիւթ եղող խնդիրներէն մէկն ալ սա կէտն է թէ ինչ միջոցներու պէտք է դիմել պատերազմական տուգանքին հատուցումը ապահովելու համար։ Գերմանիա կ'առաջարկէ որպէս զի մեծ տերութիւններն այդ գումարն երաշխաւորեն, որ բնականաբար օսմ. կառավարութեան համար ամէնէն ապահով միջոցն է, ասկէ պատ մինչեւ որ այդ տուգանքն ամբողջովին չվճարուի, օսմ. բանակն ո՛ւ է չարժուի պիտի չընէ ո՛ւ է մէկ կէտէ. ուրեմն Ցանուտանի տալիք տուգանքն ի նպաստ օսմ. կառավարութեան թէ՛ անձնական և թէ իրական կերպով պիտի ապահովուի։ Տիրան Եփեմեան

ՁՈՐՍ ԹԱՂԵՐՈՒՆ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԸ

Երբ Գում-Գարուի Թաղ. Խորհուրդն հրաժարեցաւ, անմիջապէս նոր ընտրութեան ձեռնարկուեցաւ եւ կատարուեցաւ ալ։ Այնպէս ալ Աղքատախնամի Տնօրէնն Խորհուրդն հրաժարեցաւ և նորին ընտրութիւնը, բազդատմամբ Թաղ. Խորհրդին, աւելի ուշ տեղի ունեցաւ։ Ինչո՞ւ ուրեմն Թաղ. Խորհրդին չուտափոյթ ընտրութիւնն ուրախութեամբ կ'ընդունի Փալազաչեան էֆ. և Աղքատախնամինն ո՛չ։ Ո՞րն աւելի քննադատել հարկ է. Թաղ. Խորհո՞ւրդն, որ 3500 ոսկւոյ չօտ վայլուն պարագ մը կ'թողու, թէ Աղքատախնամին, որ միմիայն գատարկ սրնտուկ մը կ'թողու, զգեցեք առանց պարագի։ Փալազաչեան էֆ. այս մասին կ'լուէ եւ Թաղ. Խորհուրդը քննութեան բովէն անցուել չառալարկեր, այլ կ'ուզէ Աղքատախնամը, կամ լաւ ևս

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ԳԱՂԱՓԱՐԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱՎԻՃԱԿԸ

ՏՈՄԱՐ

ԳՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԻ Ի. ՈՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Հետևյալ հոդվածները տպագրված են «Արձագանգ» ամսագրի 1897 թվականի 1—3 (տասը թ.) համարներում։

ԱՂՔԱՏՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ

Ամեն անգամ, երբ մեր մտքում առաջանում է գաղթականության հարցը, մեզ միշտ թվում է, թե այդ հարցը ամենից առաջ ու ամենից շատ պետք է հետաքրքրի մեր հայրենի Ռուսաստանի հայ գյուղացիներին։ Ինչպես հայտնի է, Ռուսաստանի հայ գյուղացիները ամենից շատ են տուժում գաղթականությունից։ Ամեն տարի հազարներով գյուղացիներ են գաղթում Ռուսաստանից դեպի Թուրքիա, Պարսկաստան, Ամերիկա և այլ տեղեր։ Ամեն տարի հազարներով գյուղացիներ են վաճառում իրենց հայրենի տները, հողերը, այգիները, ամեն տարի հազարներով գյուղացիներ են ծախում իրենց անասունները, գործիքները, ամեն տարի հազարներով գյուղացիներ են ծախում իրենց ունեցվածքը, որ գնան ուրիշ տեղ, ուրիշ աշխարհ։ Ամեն տարի հազարներով գյուղացիներ են ծախում իրենց ունեցվածքը, որ գնան ուրիշ տեղ, ուրիշ աշխարհ։ Ամեն տարի հազարներով գյուղացիներ են ծախում իրենց ունեցվածքը, որ գնան ուրիշ տեղ, ուրիշ աշխարհ։

Ինչո՞ւ են գաղթում։ Ինչո՞ւ են ծախում իրենց ունեցվածքը։ Ինչո՞ւ են թողնում իրենց հայրենի տները, հողերը, այգիները, անասունները, գործիքները։ Ինչո՞ւ են գաղթում։ Ինչո՞ւ են ծախում իրենց ունեցվածքը։ Ինչո՞ւ են թողնում իրենց հայրենի տները, հողերը, այգիները, անասունները, գործիքները։ Ինչո՞ւ են գաղթում։ Ինչո՞ւ են ծախում իրենց ունեցվածքը։ Ինչո՞ւ են թողնում իրենց հայրենի տները, հողերը, այգիները, անասունները, գործիքները։

Ամեն տարի հազարներով գյուղացիներ են գաղթում, որովհետև նրանք աղքատ են։ Ամեն տարի հազարներով գյուղացիներ են ծախում իրենց ունեցվածքը, որովհետև նրանք աղքատ են։ Ամեն տարի հազարներով գյուղացիներ են թողնում իրենց հայրենի տները, հողերը, այգիները, անասունները, գործիքները, որովհետև նրանք աղքատ են։ Ամեն տարի հազարներով գյուղացիներ են գաղթում, որովհետև նրանք աղքատ են։ Ամեն տարի հազարներով գյուղացիներ են ծախում իրենց ունեցվածքը, որովհետև նրանք աղքատ են։ Ամեն տարի հազարներով գյուղացիներ են թողնում իրենց հայրենի տները, հողերը, այգիները, անասունները, գործիքները, որովհետև նրանք աղքատ են։

Աղքատությունը ամենից առաջ ու ամենից շատ տանջում է գյուղացիներին։ Աղքատությունը ամենից առաջ ու ամենից շատ ստիպում է գյուղացիներին գաղթել, ծախել իրենց ունեցվածքը, թողնել իրենց հայրենի տները, հողերը, այգիները, անասունները, գործիքները

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՓԻԹԱՐԻ ԵՒ ՄԱՅԻՍ ՄԱՐՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՀԱՒԱՔՈՒԹԵԱՆ ՕԳՏԱԿԱՐ

ՍՈՒՐԲ ՀԱԿՈԲԱՅԻ ՎԱՆՔ

Հաստատուած 1852

Ընդունում է ամէն տեսակ ապահովագրութիւններ՝ ցամաքի եւ ծովու վրայ, ինչպէս նաեւ ամէն տեսակ ապրանքներու, ինչպէս՝ ցորեն, գինի, բամբակ, բուրդ, մետաքս, ծխախոտ, ճարմանդ, ապակի, ճրագեղէն, կահ-կարասի, հագուստեղէն, գրքեր, նկարներ, ոսկի, արծաթ, պղինձ, երկաթ, պողպատ, կապար, անագ, ինչպէս նաեւ ամէն տեսակ մետաղներ, ապա թէ ոչ՝ ամէն տեսակ ապրանքներ, որոնք կրնան ապահովագրուիլ։

Ընդունում է նաեւ ապահովագրութիւններ՝ ամէն տեսակ շինութիւններու, ինչպէս՝ տուներ, գործարաններ, ջրաղացներ, ջրհորներ, ջրմուղներ, ինչպէս նաեւ ամէն տեսակ կահ-կարասիներու, ինչպէս՝ հիւսուածքներ, գորգեր

ՕՄԱՎ ՅՈՎՀԱՍՏ

ՅԱԶՂՄԱՅԻՆ ՋՈՂՈՎ

ՊԵՏՈՒ ՔՅՈՓ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ, ՕԳՈՍՏՈՍ 1897 (49)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՄԱՎ ՅՈՎՀԱՍՏ

ՅԱԶՂՄԱՅԻՆ ՋՈՂՈՎ

ՊԵՏՈՒ ՔՅՈՓ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ, ՕԳՈՍՏՈՍ 1897 (49)

ՀՈՒՅՍԱՓԱՌ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՌԱՋԻՆ ՓՈԽԱՆԱԿԱՏՆ Է

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՎԱՀ ՏԻԿՈՒՄԻ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՎԱՀ ՏԻԿՈՒՄԻ

ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԿԱՊԻՏԱԼԸ ՈՒ ՊԱՀՈՒՍՏԱՅԻՆ ՖՈՆԴԵՐԸ ՀԱՍՆԱԿԱՆ ՉԱՓՈՎ ԱՃԵԼ ԵՆ ՄԻԼԻՈՆ ՌՈՒԲԼԻ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՎԱՀ ՏԻԿՈՒՄԻ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՎԱՀ ՏԻԿՈՒՄԻ

ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԿԱՊԻՏԱԼԸ ՈՒ ՊԱՀՈՒՍՏԱՅԻՆ ՖՈՆԴԵՐԸ ՀԱՍՆԱԿԱՆ ՉԱՓՈՎ ԱՃԵԼ ԵՆ ՄԻԼԻՈՆ ՌՈՒԲԼԻ

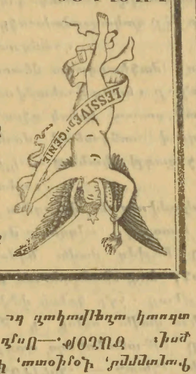

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՎԱՀ ՏԻԿՈՒՄԻ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՎԱՀ ՏԻԿՈՒՄԻ

ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԿԱՊԻՏԱԼԸ ՈՒ ՊԱՀՈՒՍՏԱՅԻՆ ՖՈՆԴԵՐԸ ՀԱՍՆԱԿԱՆ ՉԱՓՈՎ ԱՃԵԼ ԵՆ ՄԻԼԻՈՆ ՌՈՒԲԼԻ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՎԱՀ ՏԻԿՈՒՄԻ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՎԱՀ ՏԻԿՈՒՄԻ

ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԿԱՊԻՏԱԼԸ ՈՒ ՊԱՀՈՒՍՏԱՅԻՆ ՖՈՆԴԵՐԸ ՀԱՍՆԱԿԱՆ ՉԱՓՈՎ ԱՃԵԼ ԵՆ ՄԻԼԻՈՆ ՌՈՒԲԼԻ

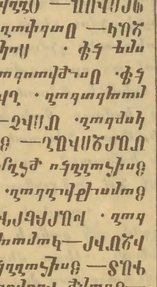

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՎԱՀ ՏԻԿՈՒՄԻ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՎԱՀ ՏԻԿՈՒՄԻ

ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԿԱՊԻՏԱԼԸ ՈՒ ՊԱՀՈՒՍՏԱՅԻՆ ՖՈՆԴԵՐԸ ՀԱՍՆԱԿԱՆ ՉԱՓՈՎ ԱՃԵԼ ԵՆ ՄԻԼԻՈՆ ՌՈՒԲԼԻ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՎԱՀ ՏԻԿՈՒՄԻ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՎԱՀ ՏԻԿՈՒՄԻ

ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԿԱՊԻՏԱԼԸ ՈՒ ՊԱՀՈՒՍՏԱՅԻՆ ՖՈՆԴԵՐԸ ՀԱՍՆԱԿԱՆ ՉԱՓՈՎ ԱՃԵԼ ԵՆ ՄԻԼԻՈՆ ՌՈՒԲԼԻ

ՀՈՒՅՍԱՓԱՌ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՌԱՋԻՆ ՓՈԽԱՆԱԿԱՏՆ Է

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՎԱՀ ՏԻԿՈՒՄԻ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՎԱՀ ՏԻԿՈՒՄԻ

ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԿԱՊԻՏԱԼԸ ՈՒ ՊԱՀՈՒՍՏԱՅԻՆ ՖՈՆԴԵՐԸ ՀԱՍՆԱԿԱՆ ՉԱՓՈՎ ԱՃԵԼ ԵՆ ՄԻԼԻՈՆ ՌՈՒԲԼԻ